

داستان نوروز اسطوره‌ای؛ جشن تولد انسان

جهان اسطوره‌های ایرانی را باید در چارچوب آفرینش و جهان هستی بررسی کرد.

جهان اسطوره‌های ایرانی را باید در چارچوب آفرینش و جهان هستی بررسی کرد.

توجه به پیوند نزدیک ایرانیان با طبیعت و احترام به مظاهر آن و زشت شمردن هر آنچه موجب تخریب و آلودگی آن می‌شد، زمینه ساز تحول شخصیت‌های اسطوره‌ای و قدیمی شد که یادگار دوران همزیستی آریایی‌ها بودند. نامگذاری روزهای ماه و سال و فصول با توجه به باورهای اعتقادی منجر به پررنگ شدن نقش این اسطوره‌ها در تمامی زندگی ایرانیان شد. به این ترتیب هر کدام از این شخصیت‌ها که مظهر ماه، فصل و روز معینی بودند بعد از گذشت سالیان بسیار دراز همچنان در تقویم ایرانی باقی مانده و می‌درخشند. بنابراین اسطوره‌های کهن نقش مهمی در تقسیم‌بندی آیینی ایران ایفا کردند. به یقین آشنایی با چگونگی تقسیم سال به شش بخش نابرابر که برگرفته از داستان آفرینش و نبرد اهورا مزدا با اهریمن است و خلقت حمان، د، شش، مرحله با شش، گاه، د، شناخت مان، عد نه، اهمیت بسا، داد. پیدایش جهان در اساطیر ایرانی

در اسطوره‌های ایرانی جهان هستی به چهار دوره سه هزار ساله تقسیم می‌شود. در سه هزار سال اول که دوره اصلی است، همه چیز در حال سکون و آرامش و جهان غیر مرئی است. این جهان به دو بخش تقسیم می‌شود. یک دنیای زیبا و اهورایی و یک دنیای اهریمنی و تاریک. اهورامزدا از وجود اهریمن آگاه است، اما اهریمن که در قعر تاریکی است، از وجود اهورامزدا بی‌اطلاع است.

اهورامزدا نمی‌تواند اجازه دهد که شر و پلیدی تا ابد باقی بماند، پس بارقه‌ای از نور را به قعر تاریکی می‌فرستد و اهریمن را از وجود خود آگاه می‌کند. اهریمن که ذاتی ویرانگر دارد به سوی روشنایی حمله‌ور می‌شود. اورمزد در ابتدا به اهریمن پیشنهاد صلح می‌کند و چون با مخالفت او روبه‌رو می‌شود، پیشنهاد می‌کند تا زمانی برای مبارزه تعیین شود. اهریمن این پیشنهاد را می‌پذیرد، اما اورمزد وردی مینوی می‌خواند و اهریمن بی‌هوش شده و در قعر دوزخ برای سه هزار سال به خواب می‌رود و به این ترتیب دوره اول به پایان می‌رسد و دوره دوم آغاز می‌شود.

در سه هزار سال میانه که با خواب اهریمن آغاز می‌شود، اهورامزدا با استفاده از این فرصت دست به کار ساختن شش پیش نمونه جهان هستی یعنی آسمان، آب، زمین، گیاه، چهارپایان و بالاخره انسان می‌شود. در این دوره همچنین هفت امشاسپند (هفت جلوه مینوی) زاده می‌شوند. این فرشتگان مقرب عبارتند از:

- 1- سپننه مینوی یا روح نیکوکار.
- 2- وهومتیه (بهمن) یا اندیشه نیک.
- 3- اشته (اردیبهشت) یا راستی.
- 4- خشتره ویریه (شهریور) حکمرانی خوب.
- 5- ارمیتی (اسپندارمذ) اخلاص.
- 6- هورواتات (خرداد) کمال.
- و 7- امیرنات (مرداد) یا بی‌مرگی.

بعدها سپننه مینو یا روح آفریننده با اهورامزدا یکی شناخته شدند و در نتیجه ایزد (سروش) به امشاسپندان افزوده شد. سه هزار سال سوم دوران جنگ میان نیکی و بدی و روشنایی و تاریکی است. اهریمن با کمک دیوان همراهش خصوصا دیوی به نام جهی که به او قول نابودی انسان و حیوان را می‌دهد از خواب برمی‌خیزد و با تمام قدرت به مینو حمله می‌کند. اورمزد نیز آفرینش را به حرکت درآورده، به همراه تمامی ایزدان به مقابله با اهریمن می‌پردازد. حمله اهریمن به اهورامزدا و آفریننده‌های او با شکست روبه‌رو شده و منجر به تولد اولین زن و مرد یعنی مشی و مشیانه می‌شود. این دوران که تماماً به جنگ میان خیر و شر می‌گذرد، براساس اسطوره‌های ایرانیان باستان با تولد زرتشت خاتمه یافته و دوران چهارم یعنی دوران حاضر آغاز می‌شود. براساس عقاید ایرانیان باستان، دوران حاضر با تولد منجی و غلبه او بر اهریمن و پدید آمدن یک دنیای بدون بیماری و گرسنگی و مرگ و بدون هیچ اهریمن و شیطانی به پایان می‌رسد.

نیاکان ما سالگرد این آفرینش‌ها را که به صورت جشن‌های پنج روزه بوده است، گاهنبار یا گهنبار می‌نامیدند. گاهنبار اول که سالگرد آفرینش آسمان است از 11 تا 15 اردیبهشت و به نام میدیوزرم گاه یا جشن میانه بهار نامیده می‌شود. گاهنبار دوم سالگرد آفرینش آب است که به نام میدیوشم گاه یا نیمه تابستان شناخته می‌شده و زمان برگزاری جشن آن از 11 تا 15 تیر برگزار می‌شده است.

گاهنبار سوم سالگرد آفرینش زمین و به نام شهیم گاه یا دانه آور نامیده شده که فصل برداشت و جشن آن از 26 تا 30 شهریور برپا می‌شده است.

گاهنبار چهارم، جشن سالگرد آفرینش گیاه بوده این گاهنبار به نام ایاسرم گاه و به معنای بازگشت نامیده می‌شود و زمان جشن آن از 26 تا 30 مهر بوده است. پنجمین گاهنبار که به نام میدیارم گاه یا میان سال نامیده می‌شده، سالگرد آفرینش چهار پای

مفید و جشن میانه زمستان است.

آخرین گاهنبار که مهم‌ترین آنان نیز هست، به نام همس پت میدم گاه به معنای با هم بودن و جشن سالگرد آفرینش انسان است و پنج روز آخر سال یعنی پنج روز کیسه را در برمی‌گیرد. این جشن آغاز نوروز است. بنابراین نوروز همان جشن سالگرد آفرینش انسان است. نوروز بیانگر مرگی است که به زندگی و آغاز دوباره منجر می‌شود و شاید از این رو بوده که نیاکان ما آن را جشن بازگشت روان پاک درگذشتگان یا فروهرها و جشن فروردین و فرورتی نیز می‌دانستند.

این بود ماجرای نوروز در داستان‌های اسطوره‌ای ایران

* پژوهشگر تاریخ

همشهری شش و هفت